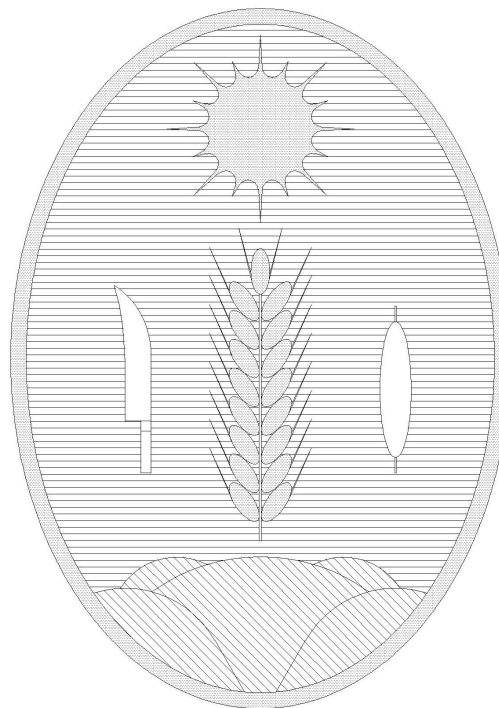

*Az önkormányzat
jelképei*

CÍMER

DAD

1230

	ARANY
	EZÜST
	KÉK
	ZÖLD

- a.) Arannyal keretezett ellipszis, alapszíne kék. Fügőleges tengelye 40cm. Talpán öt zöld domb emelkedik. A címer tengelyében arany búzalkalász, a pajzsfőn aranyszínű Nap látható. A búzalkalász jobb és bal oldalán kévevágó kés, valamint orsó helyezkedik el. A címer alatt körívben lévő szám: 1230. A címer felett körívben olvasható helységnev: DAD.
- b.) A címertalpon látható öt domb a falu határában emelkedő Alsó-, Kanász-, Sinai-, Róka- és Álom-hegy jelképe. A búzalkalász és a kévevágó kés a falu mezőgazdasági jellegét fejezi ki. A falu jövőjét jelképezi a címerfőn látható Nap, valamint az életet és kenyeret jelentő búzalkalász. Az orsó a falu múltjában jelentős szerepet játszó takácsmesterség emlékét őrzi. A felirat jelentése: a falu első, okleveles említése 1230-hoz kapcsolódik.

ZÁSZNÓ

Fehér alapszínű, téglalap alakú. Tengelyeinek metszéspontjában a falu címere helyezkedik el. Mérete: 150x90cm.

A mi falunk

(Dad község múltja és jelene dióhéjban)

Mit tudunk a falunkról és annak múltjáról a millennium évéig?

Földrajzi adatok:

Dad község az ország legkisebb megyéjében, Komárom-Esztergom megyében, a Vértes hegység ÉNY-i részén fekszik, 171-245 m tengerszint feletti magasságban. Földtani vizsgálatok szerint területén bauxit és barnaszén nagyon mélyen és vékony rétegben található. Felszínén a szél és a víz aprózó munkája nyomán, valamint feltöltődés folyamán kavicslerakódás történt. Ezt a kavicsot használták fel a vasútépítéskor (Kövecses).

Talaja sokféle, legtöbb a barna erdőtalaj. Napsütésben és napenergiában hazánk közepesen ellátott vidéke. A csapadék éves mennyisége 550-600 mm. Területe vízben szegény, csak 5 említésre méltó vízfolyás van.

Történelmi adatok:

A falu ősidők óta lakott település. A megye területén először az azalok alapítottak államot. Kb. 2000 éve, a Dunántúl elfoglalásakor a rómaiak már fejlett kultúrát találtak. A kelta és római műveltségre épült Pannóniában megjelentek Attila *hun* király harcosai. A hunok után gótok, szarmaták, avarok, majd szláv népek telepedtek meg itt. A magyarok kezére 896 és 900 között került a terület, amikor Árpád fejedelem átkelt a Vértes hegység lánacán. A megye déli részén, így a falu területén is Szabolcs honfoglaló vezér leszármazottai, vagyis a Csák nemzetség szerzett magának birtokokat.

A falu nevét a Földrajzi nevek és kifejezések etimológiai szótára így magyarázza: „Talán pusza személynévből keletkezett magyar névadással: Taddeus, Taden, Tádé, Tad, Dad.” Okleveles említése: 1230: Dod, 1326:Dood, 1332: Dod, 1333: Dád, Dad.

A honfoglalás után a társadalmi élet alapja a törzsszerkezet volt. A régi szállásbirtok rendszer a kereszténység elterjedésével megszűnt, a nemzetségek székhelyein épült várak, királyi tulajdonként, a vidékek központjai lettek.

A község 1238-ban a győri püspökséghez tartozott, oda adózott. 1438-ig királyi birtok volt. 1440-ben Ujlaki Miklós tulajdona lett, Gesztes várához tartozott. 1517 és 1748 között Török Imre nándorfehérvári bánnak és feleségének, Pemflinger Katának a tulajdonát képezte a dadi pusza. 1529-ben a törökök teljesen elpusztították, de lakói később visszajöttek. Ekkor települtek le a „Kisdad” területén, ami később a falu magját képezte. (A szájhagyomány a falu eredeti helyét a Sinai-hegyre teszi).

1573-ig a dadi nemesek a várpalotai várhoz tartoztak. 1635-ben csak 2 adózó portája volt, 1640 táján teljesen elnéptelenedett. 1643-ban gróf Csáky László, a gesztesi vár ura az elhagyott faluba református jobbágyokat hozott, és a használaton kívüli katolikus templomot is nekik adta. (Ez a templom 1333-ban már állt; az 1718-ban történt nagy tűzvész alatt leégett.)

Ebben az időben a törökök még uralták ezt a vidéket. 1683-ban a párkányi győztes csata nyomán Dad is felszabadult uralmuk alól. Ezután 10 évig gróf Csáky László, majd 1693-ban gróf Eszterházy Ferenc tulajdonába került. A gróf segítette a

betelepülést. Ennek köszönhető, hogy 1699-re már népes község lett, 91,5 adózó portával.

Az 1707-es összeírás szerint Dad a Rákóczi által elfoglalt területekhez tartozott. A szatmári béke (1711) után a lakosság száma igen megcsappant. Nagy veszteséget jelentett az előbb már említett 1718-as tűzvész, amikor „a község töbül leégett”. A tűz során az épületek, a templom, vele együtt a község „jegyzőkönyvei és irományai” is elpusztultak. (Helynevek Dad községről-1864. Dittrich Mór). A lakosok 1735-ben helyrehozták a katolikus templomot. A falu újraéledése 1747-48-ban kezdődött. Újra települtek a katolikusok. Gróf Eszterházy József visszaadta templomukat, a reformátusoknak pedig telket, építőanyagot adományozott a templomépítéshez, kántoruknak és papjuknak pedig földet juttatott. Így mindkét felekezet szabadon gyakorolhatta hitét, és megszűntek a vallási viták.

Erre az időre esik a faluban több fontos építkezés, amely Fellner Jakab, a kor híres barokk építész nevéhez fűződik. Fellner 1746-ban állt az Eszterházyak szolgálatába. Elsősorban Tatán dolgozott, de jelentős épületei állnak Veszprémben, Egerben, Pápán. Nemcsak kastélyokat, templomokat épített, hanem gazdasági épületeket is. Mivel Dad akkor Eszterházy birtok volt, így került Fellner Dadra, és hozzá a sörház (jelenleg iskola) befejezésének ügye. A tervező mester nem ismert; Fellner 1747. októberében vette át az építést. Az Eszterházy számadás könyvek és a Révhelyi-hagyaték szerint: „a sörház befödésére téglákkal” kapott megbízást „Jacob kőműves pallér”; tehát az épület boltozatait és tetőzetét már ő készítette. Elkészülte után a sörház funkciójának megfelelően működött.

Érdemes még elidőzni az épület történeténél; az 1800-as években is Eszterházy-birtok volt, de a földek művelésére fogadott gazdák bérelhették. Erre utal a református egyház anyakönyveinek bejegyzése. Az akkor Fő u. 14. sz. alatt jegyzett épületben lakó zsellérek gyermekeinek keresztelése folyamatosan nyomon követhető 1873-tól. Vendégfogadóként is működhetett: Dad helységneveinek úrbéri összeírásában (1839) bérlőként „Czéhner Jakab kortsmáros” szerepel. Földhivatali dokumentumok szerint 1896. július 25-től Maller László és Giczei Erzsébet tulajdona lett. 1904. március 23-i bejegyzés szerint árverésen az épületet a dadi református egyház vette meg 6860 korona vételárért. Ezt követően történt egy nagyobb méretű átalakítás, mely „három helység, kettő szoba, és fafödém elkészítésére” vonatkozik. Ezt Tevez Márton kecskédi kőműves mester végezte. Akkor történt a jelenlegi tornaterem kialakítása (sokáig tanteremként szolgált), a tornaterem sarkán lévő bejárat építése, a padlásfeljáró áthelyezése. Az épület utca felőli többi része a tanító rendelkezésére állt: ő lakta családjával. (Ref. egyház jegyzőkönyvei alapján.)

A telekkönyvi adatok szerint az iskola 1950-ben állami tulajdonba került. A földhivatal 1969-ben műemlékké nyilvánította. Az utolsó jelentősebb felújítást 1984-ben végezték, amikor elnyerte jelenlegi formáját. Ekkor már műemlék-jellegű épületként kezelték. Érdemes lenne vele jobban törődni, mert 1997-ben volt 250 éves a falu legöregebb és legszebb barokk stílusú épülete.

No, de térjünk vissza az 1700-as évekhez! Fellner a sörházon kívül még több fontos épületet tervezett, épített Dadon: 1764-ben a Plébániaházat, 1773-ban a két boltozott kőhidat Dad és Kecskéd között. 1779-ben – haláláig – újjáépítette a katolikus templomot. Sajnos, befejezni már nem tudta; ez a munka utódjára, Grossmann József-re várt. Fellner 1780. december 12-én Tatán halt meg.

1786-ban kezdték a református templom átalakítását. Mai formáját az 1895-ös második átalakításnál érte el Mikus Nándor komáromi építész munkája nyomán.

1784-1787 között történt az első népszámlálás Magyarországon. Érdekességképpen álljon itt néhány Dadra vonatkozó adat:

Tulajdonos:	gróf Eszterházy Ferenc	
Házak száma:		157
Családok száma:		197
Lakosok száma:		1010
A számlálás időpontjában:	távollévő:	15
	idegen:	25
Tényleges lélekszám:	1020	
Férfiak:	502	
Ebből házas:	193	
Nőtlen:	309	
Nők:	508	

A férfiak társadalmi rétegek szerinti megoszlása:

Pap:	3	Nemes:	95
Paraszt:	83	Zsellér:	84

Tisztviselő:	1	Sarjadék:	1-12 évesig: 92
Egyéb:	27		12-14 évig: 29
Polgár:	8		
Polgár örököse:	75		

Összesen: 497 fő (A hiányzó 5 fő valószínű, katona volt.)

(Az első Magyarországi népszámlálás 1960. Központi Statisztikai Hivatal)

Az 1700-as évek érdekessége még, hogy 1756-ban és 1762-ben 2 nemesi családdal gazdagodott a falu: Mohos Pál és Horváth Mihály kapott nemesi adománylevelet.

Említésre méltó adatok ezután már csak a XIX. századból állnak rendelkezésünkre.

Mi történt a 1800-as években?

A század elején, két esetben is nagyméretű természeti csapás, földrengés sújtotta a községet. Az első 1819-ben, a másik nem sokkal később, 1823-ban okozott hatalmas károkat.

Az egyházak vagyona gyarapodott: 1833-ban gróf Eszterházy Miklós („méltóságos galántai és fraknoi gróf Eszterházy Miklós Úr” – Helynevek Dad községről 1964.) a katolikus egyháznak harangot adományozott, amelynek átmérője 100 cm, súlya 600 kg. A reformátusok 1823-ban úrvacsorai tálat, kancsót és keresztelőkancsót készíttettek.

Az 1848 utáni törvények a dadi jobbágyok helyzetét is megváltoztatták. Megszűnt a dézsma fizetése és a robotszolgálat. 1851-ben Dadot népes nagyközségnek mondták. Összes lakója: 1155 fő. Ebből 728 református, 394 katolikus, 26 evangélikus, 7 zsidó. 73 nemesi család élt itt. A lakosság főleg állattenyésztéssel foglalkozott. Több gulyája volt, és 300 lóból és csikóból álló ménes legelt a nagy kiterjedésű legelőkön.

1863-ban fontos telekkönyvi rendezés történt, a tagosztály. Ennek során pontosan felmérték a falu területét. Megjelölték a parcellákat, a tulajdonosok nevével feltüntetve. Elkészítették a falu határrészeinek felmérését is. (1864. április 10-i dátummal készült a feljegyzés „Helynevek Dad községről Komárom megyéből” címmel, mely munkára többször is hivatkoztam. Dad község felmérését Dittrich Mór készítette. Másolata megtekinthető a Tájházban.)

A tagosztály alapján térkép készült 1866-os keltezéssel, melyet Haberfeld Miklós díjnok szerkesztett, és Wurm Adolf mérnök „vett fel”, mért fel. A térkép eredetije szintén a Tájházban található – nagyon érdekes emlék a faluról. Felfedezhetjük rajta a falu utcáit, híres épületeit. Kiderül róla, hogy mekkora birtoka volt az egyháznak. Megkereshetjük, kinek a tulajdonát képezte az a telek, amelyen most lakunk. Az is kiderül, hogy a jelenlegi futballpálya helyén a gróf szérűskertje állt; működött a kavicsbánya is. A terület legnagyobb részét gróf Eszterházy Miklós birtokolta. Mindenkinek ajánlom, nagyon érdekes és tanulságos a megtekintése!

Az 1823-as nagy földrengés utáni újabb természeti csapás az 1860-as tűzvész és kolerajárvány volt. A tűz a község jelentős részét elpusztította, a kolera 400 halottat követelt. (A halottakat a református temető Bokod felőli oldalára temették. Sírjukat ma sem háborgatja senki.) 1868-ban a református egyház a kegytárgyak őrzésére szolgáló egyházlárával gyarapodott. Nemeckey plébános vezetése alatt a dadi katolikus egyházhoz tartozott a bokodi gyülekezet. Nemeslelkű lévén, a bokodi és a dadi szegény tanítók részére 210-210 Ft-os alapítványt tett.

Ő maga is szegény származású volt, a tagyospusztai gazdag Huszárné taníttatta ki. Az 1860-as tűzvész nyomait még ki sem heverték az emberek, amikor egy újabb következett 1873-ban. A Fő utca északkeleti része égett le teljesen. Itt laktak a legtehetősebb gazdák. Tekintve, hogy gabona betakarítás idején pusztított a tűz, volt olyan gazda, akinek a rajta levőn kívül semmije sem maradt. A millenniumot Dad község is kellő tisztelettel ünnepelte meg. Álljon itt érdekességként a református egyház jegyzőkönyvében található feljegyzés erről:

Jegyzőkönyv

„Kedves magyar hazánk ezredéves fennállásának emlékünnepe,
1896. május hó 10-én tartott Díszgyűlésen”

Jelen voltak: Széki Aladár lelkész, mint elnök, Csonka György és Baranya András gondnokok, mint világi elnökök, Antal Bálint presbiteri jegyzőn kívül a presbiterek (név szerint felsorolva).

Mely alkalommal: (tartalom szerint)

1. A lelkész elmondja, mi a díszközgyűlés célja. Hálát ad Istennek, hogy hazánk immár 1000 éve áll; megemlékezik mindazokról, akiknek ez érdeme. Azután imádkozik:
„Kérjük Istent, hogy mint eddig, ezután is legyen őriző pásztor a magyar nemzet s hazának. Legyen a nemzet a választott népe, mely álljon és éljen mindaddig, míg ég és a föld el nem múlnak, s hirdesse, terjessze Istennek, a legjobb atyának tiszteletére örökkön örökké. Ámen.”
2. Ezután Antal Gábor püspök úr felolvassa a millenniumi istentisztelet és díszgyűlés megtartására vonatkozó főpásztori levelet, majd felkéri a presbitereket egy örök emlékü alapítvány tételére. Az alapítvány a gyermekek számára ingyenessé teszi a tankönyveket, egy már meglévő alapítvány összegét (200 Ft) gyarapítva az egyház vagyonából 100 Ft-tal és egyéb összegekkel. Az összeg amennyiben több lenne - mint a tankönyvek ára-, a fennmaradó része a szegény gyerekek tandíját fedezze.

A jegyzőkönyv részletesen tartalmazza az ünnep programját. Ezt szó szerint idézem:

„Örök emlékezet végett följegyezte Széki Aladár lelkész: Az istentisztelet elébb nálunk vala; már 9 órakor bémentünk az Úrnak szent házába, hol az isteni tiszteleten jelen volt a községi képviselő testület. Isteni tisztelet végeztével elmentek a katolikus atyafiak templomába. Gyermekeink templomunkba zászlókkal vonultak be, s ily zászlóval mentek el több gyermekeink a katolikus ... Délután nálunk temetés lévén istentisztelet nem volt, de temetés után az atyafiak kijöttek a templomokból, iskolás gyermekeink sok szép zászlókkal és muzsikaszóval, hazafias dalok zengésével fölvonultak a katolikus parókia elé, hogy esperes plébános Szalay Pál úrral és az iskolás gyerekekkel egyesülve fölvonultunk, s a falu felső végére ültetett millenniumi fához, mely *Árpád* névvel neveztetett el. Ismét lejöttünk a katolikus templom előtti fához, mely Szt. István nevére neveztetett el. A két fánál Szalay plébános esperes úr

mondott hazaszeretetre lelkesítő és buzdító szent beszédek. Ismét eljöttünk folytonos zeneszó, majd a gyermekek által zengett hazafias dalok éneklése mellett a mi parókiánk elé ültetett, majd a jegyzőlak elé ültetett fákhhoz, illetve a jegyző (Pál József) úr röviden szintén ezen fáknak is nevet adott, még pedig a lelkészlak előtt Rákóczi György, a tanítólak előtt pedig Bethlen Gábor erdélyi fejedelem nevével neveztetett el. Ifjú Szöllösi György, a parókia tözsomszédságában lakó fiatal földműves gazda tevének a hazaszeretetről és az örömről, hogy a jó Isten megengedte érnünk szeretett hazánk ezredéves ünnepét. Ezután a falu alsó végén ültetett millenniumi fához vonulunk, hol hazafias dal elhangzása után és a sorok írója rövid hazaszeretetre buzdító beszédre s egy hazafias alkalmi imát. Végül, hogy Mihály földműves gazda szintén rövid szíves szavakban köszönetet mondott volna a lelkészeknek vagy tanítóknak, hogy az örömnapot ilyen emlékezetessé teszik. Az iskolás gyerekek részére a község pénztárából egy hordó sör veretett csapra, mely körül táncra perdültek a gyerekek és ifjak. Mi lelkészek s a tanító úr – katolikus tanító úrnak vendégei lévén, hazament – Friedman Jakab kocsmáros úr vendégei valánk néhány pohár sör elköltése után. Azután a képviselő testületet hívom be a kocsmá külön szobájába, hol ismét néhány pohár bort elköltvén, a kedélyes társaságból azon boldogító érzéssel vettünk búcsút és tértünk haza, hogy Istennek hála, ünnepélyünk szépen jól telt el.”

Így ünnepelték a dadiak a millenniumot. Emlékét a mai napig őrzi a falu felső végén álló gyönyörű hársfa, mely a jegyzőkönyv szerint az Árpád nevet kapta, és amely azóta községünk díszé és büszkesége. Köré parkot alakítottak ki. Él még az ugyanekkor telepített fákból néhány a kultúrház parkjában, az Erzsébet-kertben.

A XX. század eseményei

A XX. század elején a falu számára jelentős építkezés kezdődött. 1901-1902-ben került sor a Pápa-Bánhida vasútvonal építési munkálataira, melynek az egyik állomása Dad. Elkészültével létrejött az összeköttetés az ipari településekkel, hiszen eddig csak gyalog vagy lovas kocsival lehetett megközelíteni Tatabányát. A parasztok a földjeiken megtermelt felesleget, valamint hizlalt állatokat, tejtermékeket vittek a bányászoknak.

A vasút építéséhez a faluból hordták a kavicsot. Dadi kavicsot használtak még a közutak faluban húzódó útvonalainak építéséhez (Kisbér, Tatabánya, Oroszlány, Kocs

felé), valamint a Bánhidai Erőmű építéséhez is. Napjainkban már nincs termelés a kavicsbányában, de a kitermelt anyag helyét nem töltötték fel. (Kövecses)

A békés időszakot az I. világháború (1914-18) szakította meg, melyben községünkben 90 katona vett részt. Egészségesen 46 tért haza, 10 megrokkant, 4 eltűnt, 30 pedig hősi halált halt. Nevüket emléktábla őrzi a falu közepén állított emlékművön.

1919-ben a Tanácsköztársaság idején Dadon is megalakult a Direktórium: Cservenka Henrik uradalmi gazdatiszt, Németh László uradalmi gazda és Kalicza József uradalmi kovács voltak a tagjai. Kapcsolatot létesítettek a tatabányai direktóriummal; élelemmel segítették a bányászokat. A bukás után több személyt letartóztattak, bebörtönöztek.

Tegyük egy kis kitérőt, ugyanis az uradalom sorsa érdekesen alakult! Eszterházy Ferenc gróftól 1915-ben Laczkó Gusztáv megvásárolta a birtokot és a kastélyt. 1920-ban a földosztási törvény alapján a földet mint háborús szerzeményt, kisajátították. A megmaradt részen Laczkó tovább gazdálkodott. Az I. világháborúban hősi halált haltak özvegyeinek 5000 földet ajándékozott. Így tovább csökkent a birtok, melynek társtulajdonosa volt báró Hertzl Manó, híres orvos. Ő olyan jónak találta Dad levegőjét, hogy a Kanász-hegyre szanatóriumot tervezett. Laczkó nagyméretű udvartartást vezetett, valamint a pénzét a Paupera-bank tönkremenetelével elveszítette, ezért eladta a kastélyt 100 hold szántóval Dócza Kálmánnak. Tőle 1938-ban Nováki György svéd állampolgár vette meg, aki a feleségének ajándékozta. Mikor a felesége is Svédországba költözött, két család lakta tovább. Ezt követően a földet államosították, a kastélyt a használók elbirtoklással tulajdonba kapták.

A kastélyhoz hatalmas park és gazdaság is tartozott. Szépen gondozott virágágyások, lugasok, tenispálya, saját vízvezeték és áramfejlesztő, tejház és gyümölcsös szolgálta a lakók kényelmét. Kár, hogy a II. világháború után nem volt pénz a kastély tatarozására; esetleg óvoda, vagy klubkönyvtár céljára kiválóan megfelelt volna. A területet az 1980-es években felparcellázták, családi házak épültek rajta. A kastély jelenleg saját tulajdonban lévő családi ház.

A kis kitérő után térjünk vissza az események időrendjéhez!

1936-ban épült a faluban a községháza és a jegyzőlak. (Az 50-es években a községházából egészségház lett, a községháza pedig a jegyzőlakba költözött.)

1938-ban jelentős esemény a villamosítás. A munkálatokat Csekovszky Árpád villamosmérnök tervei és vezetése alapján végezték.

Élet a II. világháború után

A közel 20 év béke után kitört a II. világháború. Ez 40 áldozatot követelt az 1100 lakosú községtől. Nevüket szintén emléktábla őrzi a falu közepén, az I. és II. világháború dadi áldozatainak tiszteletére állított emlékművön:

I. világháború:

Baranya Pál
Borsos András
Csejtei István
Csonka István
Csonka István
Csonka József
Deák György
Deák László
Farkasdi Mihály
Fülöp István
Gucsi István
Haász József
Horváth István
Horváth István
Ivanics József
Kerner Imre
Kerner József
Kur Géza
Masek Ferenc
Nagy András
Nagy Mihály
Nemes Ferenc
Németh Mihály
Rohonczy Mihály
Szabó Ferenc
Szöllösi András
Tóth István
Vajay Ferenc
Venczák Imre
Vida István

II. világháború

Balogh Pál
Baranyai János
Bálint László
Beke Pál

Beke László
Bán József
Csejtei Imre
Deák Imre
Deák László
Faller György
Földes László
Glázer István
Haász József
Holecz István
Horváth György
Izsáki János
Járóka István
Járóka József
Járóka Kálmán
Juhász János
Káka János
Kovács József
Kovács Lajos
Kovács Miklós
Móro László
Nagy Karsai József
Németh László
Nyári László
Pénzes Ferenc
Savanyó József
Seffer Imre
Sólya József
Szabó György
Szabó János
Szöllösi Imre
Szöllösi István
Taszári Márton
Tóth János
Tóth László
Vida István

Az itthon maradottak is sokat szenvedtek a hosszú ideig Gánt környékén álló fronttól. 1944 decemberében a szovjetek már belőttek a faluba. A Fellner-féle iskolában kórházat rendeztek be a sebesültek ellátására. A háború 1945. március 18-án fejeződött be Dadon. Azon a vasárnapon 7 ház leégett a becsapódó lövedékektől, de ezzel a nappal új, békés időszak kezdődött. A Fő utcát Vörös Hadsereg utcának nevezték el.

1945 májusában megalakult a Kommunista Párt. Ez évben megszervezték a Nemzeti Bizottságot a közügyek intézésére. 1950. október 22-én megalakult az első községi tanács. A dadi tanácselnökök a következők voltak: Vajay István, Ferge Sándorné, Zlatzki Jánosné, Kalló Endre, Kirschner István, Kollár Ferenc, Miskolczi Bálint, Mázi Jánosné, Bódainé Nagy Margit, Szűcs Bálint.

1950-ben államosították az iskolaépületet. Az 1952-57 közötti néhány év újabb megpróbáltatások elé állította az embereket: a parasztok életét a beszolgáltatási rendszer keserítette meg.

Érdemes megemlíteni egy, a Guinness rekordok könyvében is szereplő adatot, mely elmondja, hogy Magyarországon a legnagyobb eső 1953. június 9-én Dadon volt, amikor a falura 24 óra alatt 240 mm eső zúdult, nagy árvizet okozva az „Alszege”.

Az 1956-os forradalom hatása Dadot sem kerülte el. Politikai botrány, vagy bűncselekmény nem történt, de a falu nehezen vészelte át ezt az időszakot.

1954-56 között állatorvosi- és két pedagógus szolgálati lakás épült.

1959-ben megalakult az „Aranykalász” MGTSZ, 1894 kat. h. földterületen. A belépett tagok száma 198 fő volt. A szövetkezet elnöke Horváth László lett. Rajta kívül még nyolc vezetőségi tag és öt irányító munkatárs segített a munka szervezésében. Már a 2. évben juhhodályt, tehénistállót, 3 szterfás istállót építettek. 1962-ben sertéstelepet alakítottak ki, kombájnszerűt emeltek. 1963-ban 10 tonnás hídmérleg, mázsaház, raktár épült. A következő években magtárat, libanevelőt, takarmánykeverőt, darálót, raktárakat, gépszínt hoztak létre. Épült tehénistálló, borjúnevelő, elletőistálló, magtárak, terményszárító. Terveikben szerepelt még meliorációs program, és gazdasági gyűjtőutak építése.

Eredményeik:

	1959	1975
A munkaegység értéke	21	82,10,-
Egy tagra eső jövedelem	4.452,-	50.771,-
Egy tehénre eső tejhozam:	1103 l	2760 l
1 ha búza átlagtermése	17 q	36,6 q

A falu is látványos fejlődésen ment keresztül. 1963-ban ravatalozót, szolgálati lakást, tűzoltó szertárat építettek. 1964-ben készült el a 3 tantermes új iskola. A falu aprajánagyja kivette részét az építkezésből, melyben a legnagyobb érdem mégis az akkori igazgatót, Kövári Józsefet illette. Arra törekedett, hogy a gyerekek jobb körülmények között tanuljanak, és megszűnjön az összevont oktatási forma.

A vendéglátás terén fejlődés, hogy az italbolt mellett, a 60-as évek végén cukrászda nyílt.

1974. május 29-én megnyílt a Falumúzeum az öreg iskola átalakított folyosóján. A kiállítandó anyagot 1969-ben kezdte el gyűjteni Csekovszky Árpádné tanár, majd csatlakozott a gyűjtőmunkához Kugler Géza agronómus. Az iskola folyosóját a tsz mesterei társadalmi munkában alakították át. Sok régi használati tárgyat, munkaeszközt sikerült összeszedni, felújítani. A múzeum 1984-ben kiköltözött, mert az iskolaépületet felújították. Végleges helye a „Kisdad”-on (Dózsa u.), a tanács által Balogh Mihálynétól megvásárolt ház lett, amely Tájházként működik.

A ház kétosztatú (2x2 helyiséggel) zsellérház, nádtetővel. Az első szobát egy polgári család bútorával rendezték be. A konyhában megtalálhatók a kenyérsütés, a gabona- és tejfeldolgozás eszközei, a konyha berendezései (szekrény tányérossal, csikósparherd, vizespad stb.). A hátsó rész konyhájában a kovácsműhely felszerelését mutatják be, melynek anyagát a falu kovácsmesterei (Tóth József, Huszár Lajos, Borodenkó István, Szöllösi Ferenc) adták össze.

Látható itt fűjtató, kemence, üllő, sok-sok kalapács, fogó, a lópatkolás eszközei. A cserépedények, a kenderfeldolgozás eszközei, a falu életét bemutató írásos emlékek a tárlókban és a tagosztályról készült, korábban már említett térkép a hátsó szobában tekinthetők meg. Van itt tulipános láda, valamint a tatai múzeum tulajdonát képező, Dadon feltárt avarkori halotti urna. A ház, sajnos, nem a jellegzetes háromosztatú parasztház; az anyag elrendezése sem egészen korhű – nem elég rendszerezett. Mégis nagyon fontos és jó, hogy létezik, mert napjainkban az iskolás gyerekek számukra teljesen ismeretlen dolgokat láthatnak itt. Olyan eszközöket, tárgyakat, amelyek egyébként már hasznavehetetlen ócskaságként a szemétkukába kerültek volna. Sajnos, a falunak nincs pénze az állandó karbantartásra, bár az épületre ráférne. Pedig mindenképpen meg kell őrizni az utókor számára!

Visszatérve a hetvenes évekre... A falu számára már halaszthatatlan beruházás kezdődött: a regionális vízmű építése. Halaszthatatlan, mert Dad vízben szegény község. Gyakran előfordult, hogy a kutakban annyi sem volt, amennyi a főzéshez kellett. Ez a víz egészségtelen is volt. A vízmű ezt a problémát oldotta meg. A lakók a saját házuk előtt kiásták a vezeték helyét, így jelentős összeget takarítottak meg. A megelőlegezett költségeket 10 év alatt kellett visszatéríteniük, évi 600 Ft díjjal. A vizet Tatabányáról kapjuk.

1975-ben megnyílt a régi kultúrház helyén az óvoda. Akkor egy csoporttal, 36 gyermekkel működött.

A kultúrház helyett új épült, ahol helyet kapott a könyvtár és a mozi. Rendelkezésre áll egy tágas terem is a különféle rendezvények lebonyolítására.

1976. január 1-től a tsz Bokod, Kecskéd, Kömlőd és Oroszlány szövetkezeteivel egyesült, hogy közösen, mindegyik község más-más ágazatban érjen el szép

eredményeket. Dad a szarvasmarha-tenyésztést kapta fő feladatának, amelyben kiemelkedően teljesített.

1979-ben a Vértesalja ÁFÉSZ 280 m² alapterületű boltot nyitott a gazdaságtalan és korszerűtlen, bérelt helyiségben működő élelmiszer, és egy másik épületben levő ruházati bolt helyett.

A 70-80-as években több utca szilárd burkolatot kapott; több helyen építettek járdát. Nagy volt az építkezési kedv: a régi lakásokat átépítették, szinte mindbe bevezették a vizet. A kialakított új házhelyek is gazdára találtak. Utcák épültek: Táncsics, Jókai, Ságvári, Béke utca. Ez utóbbiban fiatalok laknak, így akár az ifjúság utcájának is nevezhetnénk. A kastélykertet és a Badacsonyt felparcellázták, és sorra emelkedtek az új házak (Dózsa, Badacsonyi utca).

1982-ben megszűnt az összevont osztályos oktatás.

1984-ben felújították a Fellner-féle öreg iskolát. Új tetőszerkezetet készítettek, a régi padlót pvc-re cserélték, vizesblokkot alakítottak ki a padlásfeljáró helyén, az előteret és a folyosót téglautánzatú járólappal burkolták. Megújult a homlokzat is: kibontották a tornaterem falain jól kirajzolódott boltíveket. Az épület a falu legszebb épülete lett. Ugyanekkor újították fel a katolikus templom külső vakolatát, tornyát, festését.

Megtörtént a közintézmények fűtésének korszerűsítése: mindkét iskolába, az óvodába, klubkönyvtárba, községházán, egészségháza központi fűtést szereltek. A költségek java részét a társadalmi munkáért kapott jutalomösszegekből fedezték. Az iskola udvarán modern tornapálya épült: 20x40 m-es bitumenes kézilabdapálya, salakos futópálya, ugrógödör. Az óvodában játszóudvar készült hintákkal, egyéb játékokkal.

1987-ben megkezdődött az új napköziotthon építése az „öreg iskola” és az egészségház telkén. Az épület kétszintes; benne 2 foglalkoztató terem, klubterem, tálalókonyha, ebédlő, és mindkét szintjén vizesblokk található. Mindez lehetővé tette, hogy modern, kényelmes körülmények között tanulhassanak délután két napközis csoportban a gyerekek. Az ételt az óvoda konyhájáról szállítják. Az óvodában felszabadult teremben új csoport került kialakításra.

A lakosság foglalkoztatásában kedvező fordulat következett be. A kisbéri Gamma Művek és a Tatabányai Konfekcióüzem kihelyezett műhelyeiben dolgozhattak az asszonyok, lányok. Az oroszlanói erőmű, a szénbányák, a tatabányai üzemek sok-sok dadi lakosnak adtak munkát.

1990-ben az ország megindult a demokrácia útján. Helyi önkormányzat alakult a tanács helyett. A falu első polgármestere Szűcs Bálint lett. Kezdeményezésére készült el a két világháború áldozatainak emléket őrző emlékmű, melyet a község egyrészt az önkormányzat támogatásával, másrészt a lakosság anyagi hozzájárulásával hozott létre. Így méltón emlékezhetünk hősi halottainkra. Az 1848-as emlékmű és park elkészültéig itt tartottuk a március 15-i ünnepségeket.

1992-ben épült fel az új orvos lakás, mely lehetővé tette, hogy önálló orvosi körzet alakuljon. 1993 óta a házi orvos dr. Úr Mihály.

Bekapcsolódtunk a 15 település által létrehozott telefontársulásba, mely sikeresen megvalósult.

1995-ben épült ki a regionális gázvezeték.

A község kiemelt programmal emlékezett meg a honfoglalás millicentenáriumáról. 1996 tavaszán egy pályázat segítségével a világháborús emlékmű körüli parkot

ültették be bokrokkal, fákkal. Mindkét egyház rendezte a temetőt, a katolikus templom előtti tér is új arculatot kapott. Az önkormányzat jubileumi fasort telepített az emlékműtől a hársfáig. A gömbjuharokat az önkormányzati képviselők és a lakosok vásárolták meg, és ünnepélyesen került sor a faültetésre. Kirándulást szerveztünk Ópusztaszerre, a Feszty-körkép megtekintésére. A jubileumi megemlékezést augusztus 18-án 15 órakor tartottuk. Ez harangszóval kezdődött, majd emlékműsorral adóztunk történelmünk nagy alakjainak. Elhangzott a Himnusz, Arany János Rege a csodaszarvasról c. verse. Hallhattuk a vérszerződés történetét, Mátyás királlyá választását, Petőfi Rákóczi c. versét. Meghallgattuk Bánk bán áriáját, Simon István: Kossuth-toborzó 1848-ból c. verse után Brahms: Magyar táncok c. művéből egy részletet, majd a Szeresd hazádat c. költemény után az ünnepi beszédet. A megemlékezést követően ökumenikus istentiszteleten adtunk hálát az 1100 esztendőért, végül együtt elénekeltük a Szózatot. Reméljük, ez az alkalom is olyan emlékezetessé vált, mint a 100 évvel ezelőtti. Méltó az ünnephez, az évfordulóhoz.

A falu fejlődése a legutóbbi 10 évben

1996-ban Baranya Dezsőné, akkori iskolaigazgató tollából megjelent Dad község történeti kiadványa „A mi falunk” címmel. Az iskolában művészeti kisgaléria nyílt, ahol évente két alkalommal színvonalas kiállításokat tekinthettek meg az érdeklődők. Az Oroszlányi Hőerőmű által fizetett bírságból felújításra került a Szabadság-, Kossuth-, Petőfi- és a Fő utca járdája. Javították a Tájház tetőszerkezetét. Az épület 1999-ben műemlék lett. A telefonhálózat bővítése során 1997. március 19-én 122 új telefon szólalt meg a faluban. A szemétszállítást az OTTO Oroszlányi Rt. végzi. A házakhoz 240 literes kukák kerültek kihelyezésre, amit hetente ürítenek. Megkezdődtek a tárgyalások a Kömlőddel közös szennyvíztisztító létesítéséről, amely azóta megoldotta a szennyvíz-elvezetés problémáját. Ehhez a beruházáshoz a két falu pályázaton 240 millió forintot kapott. Novemberben kezdődött az építés. A HÉRA Alapítványtól pályázat útján évente 40-50 családot és a közintézményeket segítették energiatakarékos lámpákkal. Felépült a református temetőben a ravatalozó. A közterületeken 250-300 fa került kiültetésre. A kultúrház mellett kondicionáló termet alakítottak ki. Elfogadták az iskola Pedagógiai programját. 1998 a választások éve volt. Országgyűlési képviselőket, önkormányzati képviselőket, iskolaigazgatót választott a falu. A polgármester újra Horváth Dénes lett, az iskolaigazgató megbízással Tóth Józsefné. Az iskolában szeptembertől zeneiskolai tagozat indult. Fiókgyógyszertár nyitására határozott a testület, mely 1999 januárjában meg is valósult Módné Horváth Márta vezetésével.

A német és a magyar katonák maradványait elszállították a budaörsi temetőbe.
1999-ben a faluközpontban a már meglévő világháborús emlékművek szomszédságában az 1848/49-es forradalom és szabadságharc emlékére állítottak oszlopot Szücs Attila felajánlásával. Ebben az évben elkészült a falu címere és zászlaja Baranya Szabolcs építésmérnök tervei alapján. Az átadásra aug. 22-én került sor.
Az óvodában alapítványt hoztak létre, korszerűsítették a konyhát.
A megépült csatornahálózatra 150 lakás csatlakozott rá, megtörtént a közintézmények bekötése. A falu pályázatokon közel 12 millió forintot nyert, melyből a felső iskolai ablakait cserélték ki, és járdát építettek.
Iskolaigazgatói és óvodavezetői sikeres pályázat után Tóth Józsefné és Csillag Istvánné lett a két intézmény vezetője 5 évre.
A 2000. év az évforduló jegyében telt el. Tanúfaként szerepel az ország nyilvántartásában az Árpád névre keresztelt hársfa. Érdekességként álljon itt néhány jellemző adata: a hársfélék családjába tartozó kislevelű hárs /*Tilia cordata* Mill/. Magassága: 22-25 m között. Legnagyobb átmérője: 18,7 m. Koronájának kerülete: 58,7 m. Törzsének magassága az első elágazásig: 3,15 m. Törzsének kerülete 1 m magasságban: 3,52 m. Mellette pályázaton nyert kopjafát állítottunk.

Az avatásra aug. 19-én került sor, melynek során a falu millenniumi emlékszázlót kapott.

Helyi vonatkozású elismerést, „Dad Községért”-díjat alapított a képviselőtestület. Emlékplakett és pénzjutalom jár annak, aki hosszú éveken keresztül sokat és eredményesen tevékenykedik a faluért. Eddigi tulajdonosai: Mázi Jánosné, Szűcs Bálint, Baranya Dezsőné, Pethő Incéné, dr. Kiss Imre és Író Józsefné.

A falu új buszvárókkal gazdagodott. A középületekre riasztókat szereltek.

A „Legjobb magyar gazda” országos jellegű kítüntető címet Farkas Dezsőné kapta.

Az év szilveszterén tűzijátékkal és tábortűzzel ünnepelt a falu.

2001 januárjában népszámlálás volt, amely szerint a:

Lakosok száma: 1124 fő

Születés: 10 fő

Halál: 8 fő

Iskolás: 120 fő

Óvodás: 52 fő

Új burkolatot kapott a Petőfi és a Badacsonyi utca. Felújították a Tájházat, tatarozták az egészségházat, ravatalozót. A játszótér létesítésére megírt pályázattal 1,5 millió forintot nyertünk. A játszótér Gombos István segítségével a Szedresben épült fel.

2002-ben ismét választásokat tartottunk. A polgármester Imrő János lett. Új mozzanat a közösség életében a falukarácsony.

A községben több civil szerveződés alakult. A Polgári Kör egyre aktívabb életet él. Előadásokat szervez, ünnepeket, rendezvényeket tart. A falu vendége volt március 13-án Orbán Viktor miniszterelnök. Meglátogatta Farkas Dezsőné gazdaságát, találkozott az itt élőkkel és az egyházak vezetőivel.

2003 a békétlenség éve volt. A képviselők és a polgármester közötti nézeteltérés miatt feloszlott a képviselőtestület, ezért új választásokat kellett tartani.

Aug. 20-án közadakozásból beköszöntő táblákat avattak a falu határain. Cs. Kiss Ernő alkotásaira a református lelkész, Gerecsei Zsolt által javasolt felirat került.

2004-ben megalakult az új képviselőtestület. Vezetője Horváth Dénes lett, aki egy hónapos munka után lemondott. Mivel alpolgármester sem volt, a tisztséget megbízással korelnökként Farkas Mihályné töltötte be. A választások után Rokosz Zsigmond lett a polgármester, az alpolgármester Murcsik József. A testület tagjai: Farkas Mihályné, Szücs Attiláné, Murcsik József, Gombos István, Hajós Tibor, Kovács Gábor, Rezi Árpád. Az év során felújításra került a sportöltöző és a kultúrház. Az iskolaigazgatói pályázaton Tremmel József nyert, az óvodavezető továbbra is Csillag Istvánné.

2005-ben az 1956-os forradalom emlékére emlékoszlopot állítottak. Akadálymentesítéssel egybekötve felújításra került a Polgármesteri Hivatal. Ez évben fejeződött be a református templom és parókia felújítása, melynek során a templom nemcsak kívül, hanem belül is megújult a burkolatok, lámpák, padok cseréjével.

2006. Az önkormányzat szűkös anyagi helyzete szigorú gazdálkodásra kényszerítette a községet, de ennek

ellenére sikerült több fontos beruházást megvalósítani, s a település lakói is összefogtak a közös célok megvalósítása érdekében. A katolikus temetőben felszentelték a lélek üdvéért megvalósított alkotást, amelynek tövében mindenki elhelyezheti a kegyelet virágait, azok is, akiknek szerettei nem a helyi sírkertekben nyugszanak.

Nyár óta az új benzinkút a falu határában fogadja az autósokat. A beruházás még 2004 tavaszán kezdődött, értéke meghaladja a 100 milliós nagyságrendet.

Októbertől a kívül-belül megújult orvosi rendelőben fogadják a betegeket. A munkák július elején kezdődtek, s a tetőszerkezeten és a falakon kívül szinte mindent kicseréltek. A beruházás során az önkormányzat arról is gondoskodott, hogy a mozgásukban korlátozott emberek akadálymentesen közelíthessék meg az épületet, illetve annak mellékhelyiségét. A 9,3 milliós felújításhoz az előző ciklusban az önkormányzat a megye területi kiegyenlítést szolgáló alapjából több mint 4 millió forintot támogatást nyert el, míg az akadálymentes környezet kialakításához csaknem 2,5 milliót a Fogyatékosok Esélye Közalapítványtól. A fennmaradó 2,8 milliót a község saját költségvetéséből biztosította.

Az őszi választások következtében új képviselőtestület alakult. A falu polgármestere Szücs Attiláné lett, az alpolgármester Murcsik József. A képviselőtestületbe Farkas Mihályné, Gombos István, Kovács Gábor, Kunkli Ferenc, Németh Attila és Rezi Árpád került. Az idők folyamán komoly hagyománya alakult ki annak, hogy a képviselő-testület egyes tagjai nem veszik fel tiszteletdíjukat, hanem azt valamilyen közösségi cél megvalósítására ajánlják fel. Így történt ez két éve, amikor a polgármesteri hivatal nyílászáróinak cseréje, az idén novemberben pedig az óvoda udvarának díszburkolattal való lefedése történt meg ebből a forrásból.

Színvonalas ünnepléssel emlékeztünk az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. évfordulójára. A zsúfolásig megtelt kultúrházban először az általános iskolások színdarabját láthatták a falu lakói, majd az ökumenikus énekkar szereplését hallhatták. A megemlékezés ezután a kopjafánál folytatódott, ahol Kálmán Szabolcs lelkipásztor szavalta el Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról c. költeményét, ezt követte a polgármester asszony ünnepi beszéde. Az ünnepség a Szózáttal és gyertyagyújtással zárult.

Nem csatlakozott a falu a kistérségi társuláshoz, melyben az iskolának Bokoddal kellett volna együtt dolgoznia. Így egyelőre marad a nyolcosztályos oktatás. Az oktató-nevelő munka színvonalának és eredményességének érdekében az iskola tantestülete benevezett egy országos pályázatba (HEFOP), amelynek célja a kompetencia alapú oktatás megvalósítása. A megnyert 18 millió forintot részben a pedagógusok továbbképzésére, részben pedig az eszközállomány (számítógépek, interaktív táblák, projektorok) bővítésére használják fel. Reményeik szerint így változatosabb és hatékonyabb lesz a tanítás, és ezzel megfelel a XXI. század igényeinek.

Néhány adat a faluról :

Népesség: 0-6 év: 74 fő
7-14 év: 105 fő
5-18 év: 70 fő

19-60 év: 672 fő
61 év felett: 185 fő
össz.: 1106 fő

/2006. jan. 1. /

A falu civil szervezetei:

Dad Községi Sportegyesület
Világablak Alapítvány
Szabadidő Sportklub
Ifjúsági Klub
Őszikék Nyugdíjasklub
Polgárőrség
IMI SZUSE Szabadidő és Utánpótlás SE
„Felnöttek a Gyermekéért” Alapítvány
„Dadi Óvodáért” Alapítvány

Intézményeink:

Polgármesteri Hivatal:

Polgármester: Szücs Attiláné

Jegyző: Mánomiczné Takács Erzsébet

A hivatalban 3 előadó és a hivatalsegéd dolgozik még.

Itt tartja fogadónapjait a gazdajegyző, a vidékfejlesztési menedzser és a gyermekjóléti szolgálat is.

Óvoda:

Gyermeklétszám: 46 fő, két vegyes csoportban. Személyzet: 4 óvónő és 2 dajka.

Óvodavezető: Csillag Istvánné. A konyha 3 személyzettel dolgozik. Segíti a

munkájukat egy félállású élelmezésvezető. A konyha látja el a napközi és a menza élelmezését is, valamint innen szállítják az ételt a 38 külső étkezőnek.

Iskola:

Tanulólétszám: 88 fő, 8 osztályban. Igazgató: Tremmel József. 1 napközis csoport működik délután 20 fővel. Nevelői létszám: 11 fő. Iskolatitkár 1 fő. Az étkezést a napköziseken kívül még 45 menzás is igénybe veszi.

Orvosi rendelő:

Az orvosi rendelőben Dr. Úr Mihály és felesége látja el a háziorvosi teendőket. A csecsemő és anyagondozást Kovács Mihályné védőnő végzi. Fiókgyógyszertár nyílt a Dózsa utcában a Kamilla Gyógyszertár részeként Módné Horváth Márta vezetésével.

Kultúrház :

A kultúrotthon 2006. április 1-től vállalkozásban üzemel. Vezetője Cseh Gyuláné.

A faluban szolgáltatóként egység a Takarékszövetkezet, a Posta, 3 élelmiszer-, ill. vegyesbolt és 3 vendéglátóhely. A Falu-tv-t az orosz-lányi ORITEL működteti.

A vállalkozások száma: 125, 90 %-uk kisvállalkozás. Több olyan is van, aki nem fizet iparűzési adót, mert annyira kevés a bevétele. Mezőgazdasági őstermelő 21 fő.

Írta: Baranya Dezsőné

FELHASZNÁLT IRODALOM:

1. Szabó Emőke: Dad község múltja és jelene (szakdolgozat); Esztergomi Tanítóképző Főiskola 1985.
2. Kugler Géza – Szűcs Bálint: Dad 1975-ig; Dad, 1975. Gépirat
3. Földrajzi nevek etimológiai szótára; Bp. 1978.
4. Magyarország helységnevtára; szerk.: Magyar Királyi Statisztikai Hivatal 1864.
5. Az első magyar népszámlálás; KSH 1960.
6. Egy 247 éves épület története; Baranya Szabolcs 1995. BME Bp. TDK-dolgozat
7. Komárom-Esztergom megye településtörténeti kalauza; Pedagógiai Intézet, Tatabánya 1993.
8. Guinness Rekordok könyve; Officine Nova 1994.
9. Csonka Ferenc: Községünk, otthonunk; Dad község múltjából, életünkéből – kézirat 1980
10. A dadi református egyház jegyzőkönyvei
11. A dadi Tájház dokumentációja
12. Intézmények, gazdálkodó egységek adatszolgáltatása
13. Az önkormányzati ülések jegyzőkönyvei
14. A fotókat készítette: Ivák István, ifj. Mohos András és Murcsik József
(Az adatok lezárásának időpontja: 2006. dec.)